

Notitie

Projectnaam	Mogelijkheden natuurbegraven	Opdrachtgever	Gemeente Geertruidenberg
Projectnummer	B1123CC3	Contactpersoon	De heer M. van Ree
Datum	20 juni 2019	Vrijgave	R. Otten

Mogelijkheden natuurbegraven

Gemeente Geertruidenberg

Inleiding

In het kader van de vaststelling van de Toekomstvisie begraafplaatsen wil gemeente Geertruidenberg graag meer (achtergrond)informatie over natuurbegraven of begraven in de natuur, of er mogelijkheden bestaan voor natuurbegraven op of nabij de gemeentelijke begraafplaatsen en wat (vooraf) geregeld moeten worden om natuurgraven aan de huidige voorzieningen van lijkbezorging toe te voegen. Voorliggende notitie gaat nader in op deze onderwerpen.

Ontwikkeling natuurbegraven

Steeds vaker wordt er gesproken en geschreven over natuurbegraafplaatsen. Begraven worden in de natuur, op de hei of in het bos, waarbij de verbinding met de natuur en ecologische aspecten belangrijke motieven zijn om begraven te worden in de natuur. Een natuurbegraafplaats wordt gekenmerkt door natuurlijke materialen en er worden op de meeste natuurbegraafplaatsen geen graven geruimd; geen rijen met grafzerken en aangeharkte paden ertussen. Met de uitgifte van natuurgraven is de beheerder in staat de bestaande natuur te handhaven en mogelijk te versterken. Bij natuurbegraafplaatsen staat de natuur dus centraal; voorop staat dat de natuur gedurende lange periode blijft geborgd en zo min mogelijk wordt belast. Op veel natuurbegraafplaatsen worden natuurgraven uitgegeven voor bepaalde tijd met een graftermijn van 50 jaar. Op sommige natuurbegraafplaatsen worden zelfs grafrechten voor onbepaalde tijd uitgegeven. Nabestaanden hebben dan geen kosten van verlengingen en onderhoud. Uit onderzoek blijkt dat de motieven van mensen die kiezen voor natuurbegraven sterk overlappen met de motieven van de mensen die kiezen voor cremieren: geen zorg voor nabestaanden en nabestaanden niet opzadelen met kosten voor (verlenging van) grafrechten. Naar verwachting zal natuurbegraven vooral ten koste gaan van het marktaandeel van cremieren en slechts in beperkte mate van het marktaandeel van traditioneel begraven.

Momenteel zit het aanbod van natuurbegraafplaatsen in Nederland in de lift. Natuurbegraafplaatsen maken een bijzondere opmars in Nederland. Want begraven worden in de natuur, in het bos of in een nog te ontwikkelen natuurgebied is een duidelijke trend: één met de natuur. Geen rijen met grafzerken en aangeharkte paden ertussen. Een natuurbegraafplaats wordt gekenmerkt door natuurlijke materialen. Een boom, een kunstwerk van onbewerkt hout, materialen die onderdeel zijn van de natuurlijke cyclus en die op termijn verdwijnen. Nederland kent op dit moment een veertiental natuurbegraafplaatsen waar actief begraven wordt of die in ontwikkeling zijn. Het aantal natuurbegraafplaatsen groeit gestaag.

Voorbeelden van natuurbegraafplaatsen zijn Westerwolde (Assel), Bergerbos (Sint Odiliënberg), Weverslo (Heide, Venray), Reiderwolde (Winschoten) en Hillig Meer (Eext).

Jaarlijks worden totaal circa 600 overledenen op één van de natuurbegraafplaatsen begraven. Dit is een aanzienlijke stijging sinds 2011 toen nog maar circa 10 overledenen op een natuurbegraafplaats werden begraven. Het marktaandeel van de natuurbegraafplaatsen is nog steeds klein: circa 0,4% van het totaal. In onze optiek is de verwachting dat landelijk de groei van het aantal overledenen dat kiest voor natuurbegraven kan oplopen tot circa 5% in 2040 aannemelijk. Kanttekening daarbij is dat natuurbegraven een relatief nieuw concept is. Concrete cijfers zijn niet overal voor handen. De tijd zal het leren of de behoefte aan natuurbegraven zo groot is als wordt geschatst.

Aandachtspunten uitgifte natuurgraven

De punten die KYBYS in deze notitie onder de aandacht wil brengen zijn:

- Grafrechten;
- Grafmonumenten;
- Onderhoud;
- Inrichting.

Grafrechten

Zoals in de definitie al staat, worden ook op natuurbegraafplaatsen verschillende termijnen uitgegeven van de graven. De graftermijnen lopen sterk uiteen: van 10 jaar tot eeuwig durend grafrecht. De Wet op Lijkbezorging maakt geen onderscheid tussen begraven in de natuur of 'traditioneel' begraven van overledenen. De Wet maakt het mogelijk om grafrechten uit te geven voor een minimale termijn van 10 jaar. Grafrechten mogen steeds verlengd worden met tenminste 5 jaar en maximaal 20 jaar (zie art. 28 Wlb). De houder van de begraafplaats kan in een eigen reglement een aangepaste grafrechttermijn en een verlengingstermijn vaststellen mits deze niet in strijd is met de wettelijk vastgestelde termijnen. Daarmee geeft de Wet ook ruimte om graven voor langere termijn uit te geven of zelfs voor onbepaalde tijd. Tevens is de houder van de begraafplaats vrij om een keuze te maken in de soort lijkbezorging: (grond)graven of urnengraven of een mix van beide lijkbezorgingen. Urnengraven hebben in die zin meer voordeel doordat de natuur bij het plaatsen van een urnengraf in mindere mate wordt verstoord. Gezien recente ontwikkelingen is te verwachten dat het aantal natuurbegraafplaatsen in Nederland toe zal nemen. Onderling zijn ook verschillen in het aantal grafsoorten en graflagen. Bij sommige natuurbegraafplaatsen worden naast particuliere (urnen)graven ook algemene graven uitgegeven, waarbij het algemene graf onderdeel kan zijn van een combinatie van meerdere algemene graven. Op dit punt schrijft de Wet als enige restrictie voor dat de uitgifte van graven op zodanige wijze dient plaats te vinden, dat graven voor tenminste 10 jaren ongeroerd kunnen blijven liggen om daarmee een ongestoorde wettelijke grafrust te garanderen.

Grafmonumenten

Het toestaan van grafmonumenten of het juist niet toestaan van grafmonumenten is geheel vrij aan de houder van de natuurbegraafplaats. Ook is de houder van de natuurbegraafplaats vrij in het toestaan van de soorten materialen. Veelal worden natuurlijke materialen toegepast, zodat de grafmonumenten de authentieke bossfeer zo min mogelijk verstoren. Het is ook mogelijk om een gedenkboom aan een graf toe te wijzen/te planten of een graf te markeren met een gps-coördinaat; het graf is na verloop van tijd niet meer zichtbaar maar is toch op te sporen.

Onderhoud

Het onderhoud op een natuurbegraafplaats is veel minder intensief dan het onderhoud op een 'traditionele' begraafplaats; op de natuurbegraafplaats wordt de vegetatie en de natuur aan het beloop over gelaten. Geheel onderhoudsvrij kan een natuurbegraafplaats niet beheerd worden. Onderstaand een overzicht van onderhoudswerkzaamheden op een natuurbegraafplaats:

- Regelmatig dunnen van het perceel en in stand houden van de natuur;
- Onderhoud wegens veiligheidsaspecten;
- Onderhoud/vervangen van voetpaden en parkeervoorziening;
- Ruimen gedumpt vuil;
- Overig: monitoren/karteren graven, rondleiden van bezoekers.

Inrichting

Wat zijn de criteria betreffende de dichtheid van de graven als men spreekt van natuur begraven? Naar aanleiding van de maatschappelijke vraag naar natuurgraven, heeft Alterra (Wageningen) een onderzoek gedaan naar de mogelijke risico's en consequenties op milieu en op ecologisch en juridisch vlak met als uitgangspunt dat zo milieu- en natuurvriendelijk wordt begraven en verstrooid, en dat daarbij ook de natuur- en landschapsbeleving zo min mogelijk wordt verstoord. In de rapportage van Alterra (Alterra-rapport 1789, 2009) staan uitgangspunten beschreven die als basis kunnen worden gehanteerd.

De criteria uit de rapportage Alterra zijn op hoofdlijnen:

1. Uitgaand van de vergelijking met begraafplaatstypen: aantal graven minder dan 200 per ha;
Op grond van motivatie/beweegredenen om voor natuurbegraven te kiezen, wordt in dit criterium getracht het onderscheid natuurbegraafplaats versus parkbegraafplaats verder aan te scherpen.
2. Uitgaand van ideële overwegingen: gemiddeld aantal graven 100 graven per ha;
In dit criterium wordt ervan uitgegaan dat de begraafplaats aansluit bij natuurlijke patronen en processen. Als referentie wordt aangenomen één graf per elke uitgegroeide boom.
3. Uitgaand van verstoorde oppervlakte: gemiddelde afstand tussen de graven is minder dan 14 m.
In dit criterium wordt uitgegaan van de relatieve oppervlakte die door begraven verstoord wordt.

Gesteld kan worden dat de dichtheid van de graven volgens de criteria variëren tussen zeer ruimtelijk tot meer beperkte ruimte (van minimaal 50 m tot minder van 14 m tussen de graven). Afhankelijk van de beschikbare ruimte voor de natuurbegraafplaats kan een keuze tussen de criteria worden gemaakt. De criteria uit de rapportage van Alterra zijn opgesteld vanuit het oogpunt dat zo milieu- en natuurvriendelijk wordt begraven. In het bij de Wet behorende Besluit op de Lijkbezorging staan bepalingen opgenomen die onder andere de fysieke inrichting van de begraafplaats reguleren die aansluit bij de 'traditionele' begraafplaatsen. In Art. 5 staat beschreven dat de afstanden van de graven onderling tenminste 30 centimeter bedragen, en dat de bovenste kist steeds is afgedekt met een laag van 65 centimeter grond. De graven bevinden zich daarbij steeds 30 centimeter boven de gemiddeld hoogste grondwaterstand. In Art. 6 wordt bepaald dat de afstand tot de erfscheiding tenminste 1 meter bedraagt.

De afmetingen die genoemd staan in het Besluit op de Lijkbezorging zijn ook van toepassing indien (ook) urnengraven worden uitgegeven. Het is denkbaar dat er behoefte bestaat om urnengraven uit te geven op de natuurbegraafplaats. Zeker gezien dat landelijk het aantal crematies in de afgelopen periode enorm is toegenomen. Volgens de rapportage van Alterra heeft het begraven van urnen dezelfde ingreep op de natuur als begraven van stoffelijke overschotten; de verstoring van bodem en vegetatie door graven en dichten van een crematiegraf is beperkter van omvang. Ten aanzien van de inrichting van begraafplaatsen bestaat geen andere wet dan de Wet op de Lijkbezorging. Er bestaat geen nadere regelgeving van planologische en ruimtelijke aard binnen de Wet op de Lijkbezorging dan de voorgaand aangehaalde passages. Een ander aspect bij de inrichting van een natuurbegraafplaats is de functie van recreatie van het bos. Veel mensen maken gebruik van de natuur die ter beschikking staat. Zo zal er een goede balans moeten zijn tussen enerzijds recreatie (zoals paardrijden, mountainbiken, hardlopen, wandelen, padvinderij enz.) en anderzijds functioneel gebruik: een natuurbegraafplaats met de piëteit voor de begraven overledenen. Een natuurbegraafplaats beoogt een autonome groei van de natuur die mogelijk beperkt wordt door recreatie.

Situatie gemeente Geertruidenberg

Gelet op de karakteristieken, ligging en bezetting van de gemeentelijke begraafplaatsen in Geertruidenberg zijn er in onze optiek onvoldoende aanknopingspunten en mogelijkheden voor de inpassing van een bepaalde vorm van natuurbegraven op of nabij de bestaande gemeentelijke begraafplaatsen. Er is immers geen sprake van bijvoorbeeld een (bosrijk) natuurgebied direct grenzend aan een van de begraafplaatsen. Daarnaast is een eventuele aankoop of ontwikkeling van een natuurgebied evenmin voor de hand liggend. Dit vergt immers een investering waarvan op voorhand niet te voorspellen is of dit überhaupt zal gaan renderen. Bovendien betekent dit uitbreiding van het areaal en de daarmee verband houdende onderhoudskosten. Ook zou de gemeente met een nieuw te ontwikkelen natuurbegraafplaats danwel de aankoop van een (bos)perceel de 'concurrentie aangaan' met de bestaande gemeentelijke begraafplaatsen en vormt natuurbegraven daarmee niet zozeer een aanvulling op het huidige aanbod vanuit een bestaande situatie maar meer een substituuat voor de traditionele gemeentelijke begraafplaatsen.